

RESULTATEN RAADPLEGING - 27 MAART TOT 9 MEI 2018

A. INLEIDING

De Dierenbescherming heeft de bestaande Beter Leven keurmerk criteria Konijn 1 ster aangepast en nieuwe criteria opgesteld. Deze criteria zijn van 27 maart tot 9 mei 2018 ter raadpleging aan de deelnemers van het Beter Leven keurmerk voorgelegd.

1. Criteria gewijzigd en vastgesteld

De Dierenbescherming heeft, na evaluatie van de reacties tijdens de raadpleging, besloten de concept criteria Konijnen 1 ster op een aantal punten bij te stellen.

Deze criteria zijn, inclusief de wijzigingen na raadpleging, op 5 oktober 2018 definitief vastgesteld. De definitieve criteria treden na een overgangsperiode van min. 3 maanden op 5 januari 2019 in werking. Wanneer deze criteria in werking zijn getreden dienen deelnemers te voldoen aan deze nieuwe criteria, BLk controles worden dan uitgevoerd op basis van de nieuwe BLk criteria.

B. RESULTATEN RAADPLEGING

Hieronder volgt een samenvatting van de belangrijkste opmerkingen die tijdens de raadpleging door deelnemers zijn ingediend en de reactie hierop van de Dierenbescherming.

1. Opmerkingen concept criteria konijnen 1 ster – versie 2.0, dd. 03.04.2018

1.1 Algemeen

Op dit moment wordt de eis van minimaal 75% plastic bodem bij opfok konijnen en bij individueel gehuisveste voedsters niet gehaald. In plaats hiervan wordt gewerkt met een matje van kunststof van 1000 cm² per voedster. Een overgangstermijn is nodig voor een investering in minimaal 75% plastic bodem.

Reactie Dierenbescherming

Deze suggestie is overgenomen. Hiervoor is een extra criterium (H06a) opgenomen waarin vermeld wordt: 'De bodem voor opfok konijnen en voedsters in individuele huisvesting mag tot 2027 in plaats van 75% kunststof, een kunststof matje van 1000cm² per dier bevatten.'

1.2 Algemeen

De criteria om voedsters in groepshuisvesting te houden sluiten niet aan bij de natuur van konijnen. De concept-criteria geven aan dat voedsters vanaf 23 dagen tot en met 35 dagen (spenen) in groepen moeten leven met andere voedsters. Hierin zit veel risico voor agressie.

Reactie Dierenbescherming

Voedsters zijn sociale dieren, die behoefte hebben aan contact met soortgenoten^{1; 2; 3}. Konijnen zijn relatief recent gedomesticeerd, wat betekent dat er geen substantiële veranderingen in hun gedrag is opgetreden en wat de vergelijking met wilde soortgenoten extrapoleerbaar maakt^{2;3}. In het wild leven konijnen onder de grond in gangenstelsels. In deze gangenstelsels wonen meerdere sociale groepen konijnen. Deze groepen bestaat uit een tot vier mannetjes en een tot

---

¹ de Jong & Rommers, 2013

² Trocino & Xiccato, 2006

³ Verga, 2000

negen vrouwtjes⁴. Zo'n drie tot vier dagen voordat voedsters gaan werpen graven ze een hol buiten het gangenstelsel en maken daar een nest. Na de worp verlaat de voedster het nest, sluit het en voegt zich weer bij de groep in het gangenstelsel. Eén keer per dag komt de voedster terug naar het nest om de jongen te zogen voor 2 – 5 minuten³.

Ook in gevangenschap laten voedsters zien graag met elkaar in contact te zijn, en zelfs even hard voor sociaal contact als voor voedsel te willen werken^{5;6}. Daarnaast vertonen individueel gehuisveste voedsters significant meer abnormaal, stereotype gedrag zoals bijten aan tralies en overmatig vacht eruit trekken dan wanneer gehuisvest in tweetallen of groepen^{7;8;9;10}. Deze stereotype gedragingen werden voornamelijk gezien wanneer het stil was in de omgeving, zonder aanwezigheid van mensen. Stereotype gedrag bij individueel gehuisveste voedsters is daarom mogelijk een probleem wat onderschat wordt¹¹. Daarnaast is aangetoond dat individueel gehuisveste konijnen angstiger waren en meer verstoorde gedragspatronen lieten zien. Dit zijn duidelijke indicaties dat individuele huisvesting stressvolle is voor deze dieren¹².

Onder productieomstandigheden komt rondom de worp agressie voor tussen voedsters en naar de jongen van andere voedsters¹³. Dit kan leiden tot verwondingen en sterfte van jongen. Om deze reden mogen binnen BLK de voedsters rondom het werpen gescheiden worden.

Belangrijk in groepshuisvesting van konijnen is dat de dieren elkaar kunnen ontwijken. Dit is een van de belangrijkste voorwaarden om een agressieve aanval te voorkomen¹⁴. Binnen het BLK wordt hier rekening mee gehouden door de ruimte per voedster en het voorzien van een plateau, tunnels en schotjes.

1.3 Algemeen

De voorgeschreven bezettingsdichtheid van voedsters in groepshuisvesting en vleeskonijnen sluit niet aan bij de praktijk. BLK schrijft hier zo'n 10% meer ruimte voor.

Reactie Dierenbescherming

Een hoge bezettingsdichtheid beperkt de mogelijkheid om bepaalde natuurlijke gedragingen te uiten. Konijnen hebben genoeg ruimte nodig om vrij te kunnen bewegen, te kunnen springen en om elkaar te kunnen ontwijken. Wanneer dit niet mogelijk is kunnen problemen als kreupelheid en voetzoollaesies optreden. Voor voedsters in groepshuisvesting is genoeg ruimte belangrijk om agressie te vermijden.

De Dierenbescherming heeft een aantal uitgangspunten voor de criteria van het Beter Leven keurmerk. Eén van deze uitgangspunten is dat de criteria minimaal bovenwettelijk en onderscheidend moeten zijn en knelpunten op het gebied van dierenwelzijn niet mogen voorkomen. Algemene knelpunten in de dierhouderij zijn bijvoorbeeld te weinig ruimte en een prikkelarme omgeving en specifiek voor konijnen de individuele huisvesting van voedsters. Bij een

---

⁴ DiVincenti et al., 2016

⁵ Gunn & Morton, 1993

⁶ Baumans, 2005; Seaman et al., 2008

⁷ Gunn & Morton, 1993

⁸ Gunn & Morton, 1995

⁹ Chu et al., 2004

¹⁰ Podberscek et al., 1991

¹¹ Gunn and Morton, 1993

¹² Trocino et al., 2013

¹³ Andrist et al., 2013

¹⁴ R M Lockley, 1961

verlaging van de oppervlakte van de voedsters in de groep , is het risico op ernstige welzijnsproblemen te groot (zie hierboven).

1.4 A06: Registratie voedsters

Niet alle bedrijven maken nog gebruik van een voedsterkaart, omdat dit niet meer nodig is voor de fokkerij. Kan hier rekening mee gehouden worden in het Beter Leven keurmerk?

Reactie Dierenbescherming

De Dierenbescherming hecht veel waarde aan het monitoren van gezondheids- en welzijnsproblemen van voedsters. Voedsterkaarten zijn nodig om individuele gegevens bij te houden en dit te koppelen aan dieren die niet individueel herkenbaar zijn. Om deze reden wordt het criterium over voedsterkaarten behouden.

1.5 M03a: Objectinformatie kaart

Sommige veehouders leggen de objectinformatie kaart bij voorkeur niet buiten neer.

Reactie Dierenbescherming

Dit criterium is er op gericht om bij calamiteiten de hulpdiensten van benodigde informatie te voorzien, bijvoorbeeld waar levende dieren verblijven. We zijn bezig met het verkennen van de mogelijkheden om de objectinformatiekaart direct aan de brandweer te leveren. Dit is echter nog niet uniform geregeld in Nederland. Daarom moet de Objectinformatie kaart op een voor de hulpdiensten makkelijk bereikbare plaats op het erf liggen.

1.6 M05: Uitval

De omschrijving “Schorsing bij groot percentage dode dieren die daar al langere tijd liggen” is te subjectief.

Reactie Dierenbescherming

Dit criterium is gewijzigd. De sanctie vermeld nu: ‘HI bij geen registratie. Schorsing bij dode dieren die daar al meer dan een dag liggen’.

1.7 M06: BLk en niet-BLk

Kan dit ook opgelost worden door vermelding van BLk of reguliere konijnen op het VKI document voor vertrek naar het slachthuis en door duidelijk onderscheid tussen BLk en reguliere konijnen?

Reactie Dierenbescherming

Volgens de voorgestelde methode zou verwisseling van konijnen te makkelijk kunnen plaats vinden. Daarom kiest de Dierenbescherming ervoor om alleen dieren die onderscheidend zijn van kleur toe te staan.

1.8 GH02: Stabiele groepen

Onder interpretatie staan uitzonderingen voor het mengen van dieren. Er mist een richtlijn voor het aantal voedsters dat maximaal individueel gehuisvest mag worden, door teveel agressie of door leeg blijven.

Reactie Dierenbescherming

De Dierenbescherming ziet de noodzaak om managementmaatregelen te kunnen nemen wanneer voedsters te agressief blijken om in groepshuisvesting te houden, en om lege voedsters opnieuw te kunnen insemineren. Een nieuw criterium (GH01b) is toegevoegd waarin vermeld staat dat maximaal 5% van de voedsters individueel gehouden mag worden.

1.9 I04: Nestkast

Direct aan of in de individuele kooi van de voedsters dient een nestkast aangebracht te zijn met een oppervlakte van minimaal 760 cm².

Reactie Dierenbescherming

De Dierenbescherming zie geen reden om het oppervlak van de nestkast te verkleinen naar 760 cm². Deze suggestie is niet overgenomen.

1.10 J02: Controle jongen

In dit criterium staat dat de jonge konijnen gemakkelijk door de veehouder gecontroleerd en gehanteerd dienen te kunnen worden. Wat is het doel of de functie van deze opmerking?

Reactie Dierenbescherming

De veehouder moet de gezondheid van de jongen konijnen goed in de gaten kunnen houden. Het gaat hier om een hok waarbij de veehouder goed toegang tot de jonge konijnen heeft.

1.11 J03: Reinheid jongen

Waarom is een criterium nodig voor bevulling van de jongen?

Reactie Dierenbescherming

Indien er sprake is van ziekte kunnen jongen mest of vocht op zich hebben. Hierop moet door de veehouder actie ondernomen worden.

1.12 T01: Transport

Kan 'groot' in 'de laadopeningen moeten groot zijn', specifieker gemaakt worden?

Reactie Dierenbescherming

Dit criterium is gewijzigd, er is een doelvoorschrift van gemaakt door te vermelden dat openingen geen verwondingen mogen veroorzaken bij de dieren.

1.13 T02: Transportduur

Her vergroten van de maximale transportafstand is niet nodig. Binnen een straal van 300 kilometer bevinden zich genoeg slachthuizen die Beter Leven konijnen zouden kunnen slachten.

Reactie Dierenbescherming

De Dierenbescherming kan zich hierin vinden, de vergroting van de maximum afstand is terug gedraaid.

1.14 T02: Transportduur

Naast eisen over de duur van transport, raden wij aan ook eisen over bezetting in de kratten voor te schrijven. Dit is in regelgeving niet geregeld voor konijnen.

Reactie Dierenbescherming

In een volgende herziening van de criteria zal hier aandacht aan besteed worden. Omdat dit een verzwaring van de criteria zou inhouden, moeten nieuwe criteria met betrekking tot bezetting in de kratten eerst ter raadpleging aan de deelnemers van het Beter Leven keurmerk voorgelegd worden.

1.15 V02a: Analyse waterkwaliteit

In dit criterium wordt zowel chemische als bacteriologisch onderzoek vermeld. Echter, voor konijnen zijn geen normen opgesteld door de GD.

Reactie Dierenbescherming

Er zijn inderdaad geen specifieke normen voor konijnen opgesteld door de GD. Naar aanleiding van deze constatering is overleg gepleegd met de GD. De GD geeft aan dat onderzoek naar waterkwaliteit voor konijnen aantoont dat de dieren zeer gevoelig zijn voor waterkwaliteit. Zodra de kwaliteit achteruit gaat, drinken konijnen minder en wordt de groei en gezondheid aangetast. Op basis van deze onderzoeken acht de GD het wenselijk om de waterkwaliteitsnormen voor kalveren over te nemen voor konijnen. Dit advies is overgenomen in de Beter Leven keurmerk criteria voor konijnen.

2. LITERATUURLIJST

- Andrist, Claude A., Bart H P van den Borne, Lotti M. Bigler, Theres Buchwalder, and Beatrice A. Roth, 'Epidemiologic Survey in Swiss Group-Housed Breeding Rabbits: Extent of Lesions and Potential Risk Factors', *Preventive Veterinary Medicine*, 108 (2013)
- Baumans, V, 'Environmental Enrichment for Laboratory Rodents and Rabbits', *Ilar Journal*, 46 (2005), 162–70
- Chu, Ling-ru, Joseph P Garner, and Joy A Mench, 'A Behavioral Comparison of New Zealand White Rabbits (*Oryctolagus Cuniculus*) Housed Individually or in Pairs in Conventional Laboratory Cages', *Applied Animal Behaviour Science*, 85 (2004), 121–39
- DiVincenti, Louis, Angelika N Rehrig, and Angelika N Rehrig, 'The Social Nature of European Rabbits (*Oryctolagus Cuniculus*).', *Journal of the American Association for Laboratory Animal Science : JAALAS*, 55 (2016)
- Gunn, Debbie, and David B Morton, 'Behaviour of Single-Caged and Group-Housed Laboratory Rabbits', in *Welfare and Science: Proceedings of the Fifth Symposium of the Federation of European Laboratory Animal Science Associations, 8-11 June 1993, Brighton, UK*
- de Jong, I C, and J M Rommers, 'Groepshuisvesting van Voedsters in de Praktijk', *Konijnenwijzer*, 2013, 25–27
- Lockley, R M, 'Social Structure and Stress in the Rabbit Warren', *The Journal of Animal Ecology*, 1961
- Podberscek, A L, J K Blackshaw, and A W Beattie, 'The Behaviour of Group Penned and Individually Caged Laboratory Rabbits', *Applied Animal Behaviour Science*, 28 (1991)
- Seaman, Shirley C., Natalie K. Waran, Georgia Mason, and Richard B. D'Eath, 'Animal Economics: Assessing the Motivation of Female Laboratory Rabbits to Reach a Platform, Social Contact and Food', *Animal Behaviour*, 75 (2008)
- Trocino, A., D. Majolini, M. Tazzoli, E. Filiou, and G. Xiccato, 'Housing of Growing Rabbits in Individual, Bicellular and Collective Cages: Fear Level and Behavioural Patterns', *Animal*, 7 (2013)
- Trocino, A., and G. Xiccato, 'Animal Welfare in Reared Rabbits: A Review with Emphasis on Housing Systems', *World Rabbit Science*, 14 (2006)
- VERGA, M., 'INTENSIVE RABBIT BREEDING AND WELFARE: DEVELOPMENT OF RESEARCH , TRENDS AND APPLICATIONS (Main', *World Rabbit Science Association Proceedings 7th World Rabbit Congress*, 8 (2000)